

УДК 304.42 : 364.1

Кудласенко С.В.

кандидат економічних наук, здобувач
Хмельницького національного університету**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ:
ЗАВДАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ДОСЯГНЕННЯ****STATE SOCIAL POLICY AT THE PRESENT STAGE:
OBJECTIVES AND WAYS OF ITS ACHIEVEMENT****АНОТАЦІЯ**

Статтю присвячено розробці нового концептуального підходу до здійснення державної соціальної політики. Зокрема, на основі узагальнення наявних теоретичних підходів здійснено нове трактування мети соціальної політики держави. Запропоновано авторський підхід до встановлення напрямів діяльності задля досягнення мети державної соціальної політики в сучасних умовах.

Ключові слова: соціальна політика, державне управління, мета, благополуччя населення.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена разработке нового концептуального подхода к осуществлению государственной социальной политики. В частности, на основании обобщения существующих теоретических подходов осуществлена новая трактовка цели социальной политики государства. Предложен авторский подход к установлению направлений деятельности ради достижения цели государственной социальной политики в современных условиях.

Ключевые слова: социальная политика, государственное управление, цель, благополучие населения.

ANNOTATION

The article is devoted to the development of a new conceptual approach to the state social policy implementation. In particular, implemented a new treatment of social policy goal on the basis of summarizing the existing theoretical approaches. Proposed the author's approach to activities establishing for the state social policy goals achieving in modern conditions.

Keywords: social policy, public administration, the goal, the population welfare.

Постановка проблеми. Наука державного управління в ХХІ ст. дійшла висновку, що центральним її елементом повинна бути людина. Саме людина та її потенціал є визначальним чинником розвитку будь-якого державного утворення, а отже, всі зусилля держави мають спрямовуватися на забезпечення всіх необхідних умов задля нормального існування і розвитку її населення. Саме тому соціальна політика держави на сучасному етапі відіграє головну роль у забезпеченні її розвитку, високого рівня конкурентоспроможності на світових ринках та значного рівня впливу у міжнародній діяльності, оскільки від даної політики залежить формування людського потенціалу. Виходячи з цього, надважливим питанням стає визначення головної мети як держави в цілому, так і її соціальної політики зокрема та встановлення шляхів досягнення даної мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На питання встановлення головної мети існування держави намагалися відповісти науковці

різних історичних епох, серед яких варто виокремити А. Августина, Аристотеля, І. Бентама, Я. Козельського, Конфуція, А. Маршалла, Дж. Міля, Платона, П. Пестеля, Я. Суня тощо. Водночас до проблем досягнення мети функціонування держави та формування й реалізації її соціальної політики звертається значна кількість сучасних авторів, серед яких – В. Глухов, В. Окрепилов, Б. Райзберг, Т. Сидоріна тощо.

Однак незважаючи на широкий спектр досліджень означеного питання, на сьогодні в наукових колах, особливо вітчизняних, укорінилася теза про те, що основним у соціальній політиці держави є захист та забезпечення окремих категорій осіб та різних прошарків населення. Однак саме такий підхід під час застосування його на рівні держави призводить до втрати значного людського потенціалу, до зростання чисельності осіб, що отримують соціальні трансфери від держави, до збільшення сум неефективних бюджетних видатків. Саме тому нині назріла необхідність формування нового концептуального підходу до провадження державної соціальної політики.

Мета статті полягає в обґрунтуванні завдання державної соціальної політики, відповідної сучасним реаліям, та встановленні шляхів їх досягнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні основи державної соціальної політики закладались мислителями на протязі багатьох століть [1]. Відмінність концептуальних підходів до державної соціальної діяльності в історичній ретроспективі була зумовлена передусім підходом до розуміння мети існування держави.

Перелік і конкретизація цілей (мети) функціонування держави у працях науковців відображають панівні політико-економічні погляди сучасного їм суспільства. Водночас, за твердженням А. Маршалла, «майже всі засновники сучасної економічної науки були прихильниками доктрини, згідно з якою благополуччя всього народу має бути кінцевою метою всієї підприємницької (приватної) діяльності та всієї державної політики» [2, с. 105].

Таким чином, фактично всі запропоновані цілі можна звести до однієї – забезпечення благополуччя (добробуту) населення. Всі ж інші цілі – забезпечення економічного зростання, підвищення рівня життя населення тощо – є лише

окремими засобами для досягнення головної мети – добробуту (благополуччя) населення держави. При цьому під власне благополуччям також маються на увазі досить відмінні поняття (рис. 1).

Необхідність забезпечення благополуччя населення держави визнавалась ще у найдавніших наукових текстах, однак теоретичний базис благополуччя народу почав розвиватися в працях класиків економічної думки – У. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо. Розуміючи благополуччя індивіда як його багатство (сукупність належних йому індивідуальних благ), вони ввели поняття індивідуального і колективного благополуччя.

В епоху індустріальної економіки в роботах А. Маршалла, Г. Сиджвіка, А. Бергсона, К. Ерроу, П. Самуельсона, Дж. Р. Хікса будувалась теорія нарощування індивідуального і суспільного благополуччя, синтезу вільного і соціально відповідального суспільства [12, с. 22].

У подальшому ж лише розвивалися і розширювалися підходи до розуміння благополуччя населення у зв'язку з розвитком науки і техніки, технологій, економіки тощо. Водночас не варто забувати, що всі люди різні за своєю природою і, відповідно, мають різні нахили, здібності, потреби, внаслідок чого поняття благополуччя має свій власний зміст для кожного індивіда. З огляду на це, П. Пестель справедливо відзначав, що «завданням держави в контексті забезпечення благополуччя кожного має бути створення таких умов, за яких кожен індивід мав би можливість досягти власного благополуччя» [8].

Таким чином, можемо констатувати, що сьогодення вимагає від державного управління, а особливо від державної соціальної політики, таких підходів, за яких би створювалися належні умови і надавалися можливості кожному самостійно забезпечити власний добробут (власне благополуччя), самореалізуватися, адже «без індивідуальності немислимий жоден розвиток» [13, с. 43].

Із нашої точки зору, завдання держави полягає не в тому, щоб забезпечити добробут кожного індивіда, оскільки це нереально зробити в силу індивідуальних особливостей кожної людини, кожен має власне розуміння як самого добробуту, так і шляхів його досягнення. Завдання держави полягає у тому, щоб створити належні умови і надати можливості кожному самостійно забезпечити власне благополуччя.

Із наведеного випливає одна важлива теза: неможливо на державному рівні (силами державної влади) забезпечити благополуччя всього населення навіть за умови провадження найефективнішої соціальної політики. Отже, забезпечення благополуччя населення не може виступати метою соціальної політики держави.

Виходячи з усього вищезазначеного, можемо констатувати, що нині потрібен абсолютно новий концептуальний підхід до формування і реалізації державної соціальної політики, втілення абсолютно нових стандартів і підходів до державного управління. Варто чітко усвідомити, що бути соціальною державою означає зовсім не надання значної кількості пільг та допомог різноманітним прошаркам населення, а створення таких умов, щоб кожен індивід міг обійтися і без допомоги, тобто щоб кожен мав можливість досягати чогось власними силами.

Таким чином, головною метою соціальної політики держави на сучасному етапі має бути забезпечення населення умов та можливостей для повноцінного життя, самореалізації та досягнення власного благополуччя.

Оскільки кожен індивід має самостійно дбати про власне благополуччя та благополуччя своєї родини, то постає питання: а за яких умов та яким саме чином можна це благополуччя забезпечити?

Основними умовами самореалізації населення держави, з нашої точки зору, є захищеність і свобода. Слід зазначити, що в економічних ко-

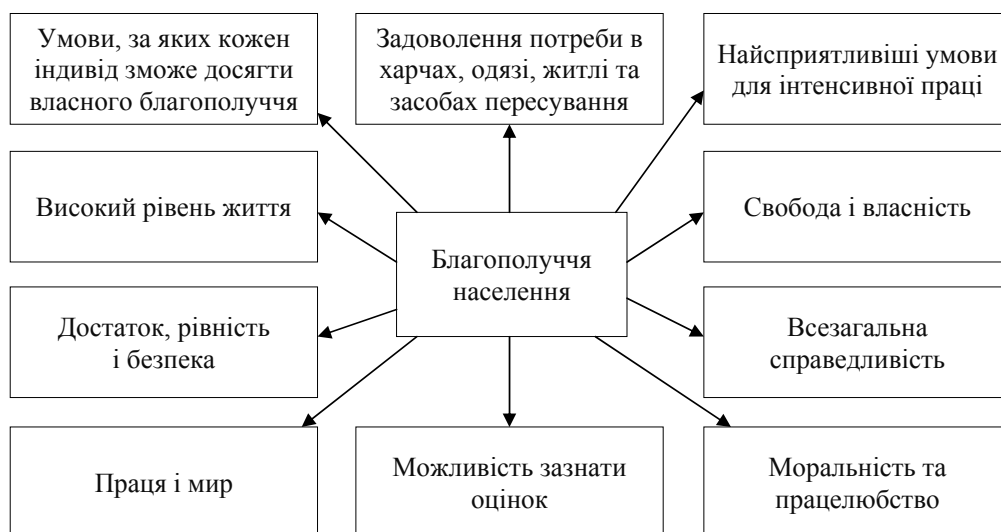

Рис. 1. Тлумачення поняття «благополуччя населення» у працях науковців
Джерело: сформовано автором на підставі [3–11]

лах більш прийнятним є трактувати мету державної діяльності, у тому числі й соціального спрямування, саме як безпеку населення. Однак, на нашу думку, така постановка мети не є вірною, оскільки яких би зусиль не докладала держава (в особі свого керівництва), вона не буде спроможною ані гарантувати, ані забезпечити повну безпеку кожному індивіду. Так, декларуючи гарантування права на власність кожному, держава не може уберегти цю власність від пошкоджень, викрадення тощо. Аналогічно, гарантуючи кожному право на життя, держава жодним чином не забезпечує індивіда від навмисного нанесення шкоди його здоров'ю чи й взагалі від позбавлення його життя. Отже, держава аж ніяк не може гарантувати безпеку, а отже, безпека не може розглядатися як один зі шляхів досягнення мети державної соціальної політики.

Інша справа – поняття захищеності. Держава може і повинна робити все можливе для того, аби населення відчувало себе захищеним. Саме для цього має формуватися і законодавчо закріплюватися система правових норм, саме із цією метою має створюватися розгалужена мережа органів і установ, покликаних захищати проголошені законодавчо права і свободи індивідів.

Людина не може відчувати себе в безпеці за будь-якого законодавства, однак вона може відчувати себе захищеною, якщо в державі ефективно функціонує система правоохоронних і судових органів, якщо в принципі неможливим є свавілля державних чиновників, владних структур тощо, якщо в країні чітко дотримуються чесних правил ведення бізнесу та оподаткування, якщо створена та функціонує могутня армія, здатна захистити державний суверенітет, якщо є впевненість у тому, що навіть у разі втрати роботи чи здоров'я держава зможе забезпечити гідний рівень життя тощо. Отже, саме захищеність громадян вважаємо важливою умовою досягнення їх благополуччя на сучасному етапі суспільного розвитку.

Іншою не менш важливою умовою благополуччя населення є свобода. Так, навіть відчувачи себе повністю захищеною, людина не зможе ефективно формувати власний добробут, якщо не матиме свободи, у тому числі і свободи вибору відповіді на питання: а чи забезпечувати власний добробут взагалі? Свобода індивідів є не менш важливою задля забезпечення їх благополуччя (добробуту). Однак при цьому свобода не має бути ані безмежною, ані безконтрольною. Так, ще Аристотель [14] відзначав, що свобода одного індивіда може перебувати лише в тих межах, в яких вона не перешкоджає свободі іншого індивіда. Отже, для того щоб надати населенню свободу, держава повинна її обмежити, тобто встановити чіткі межі свободи кожного індивіда.

Оскільки в сьогоднішніх висококонкурентних умовах глобалізованого економічного середовища визначальну роль для кожної держа-

ви і, зокрема, для її місця і ролі у світовому економічному просторі відіграє людський потенціал, то кожна держава повинна докладати максимум зусиль для того, аби створювати не лише умови, а й можливості для самореалізації власного населення.

Нині вагомим значення набуває вирішення питань, яким саме чином, за допомогою яких підходів та методів та які ж конкретно можливості самореалізації населення можливо забезпечити на державному рівні. Проте узагальнено всі можливості можна об'єднати в кілька груп: економічні, освітні, оздоровчі та інфраструктурні. Що ж до шляхів їх забезпечення для громадян, то кожна країна повинна обирати їх самостійно, орієнтуючись на власні правові та культурні традиції, фінансові можливості, потреби населення тощо.

Висновки. Отже, на сучасному етапі суспільного розвитку соціальна політика держави повинна спрямовуватися на максимальне врахування потреб індивідів задля забезпечення їм необхідних умов і можливостей формування власного добробуту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сидорина Т.Ю. Два века социальной политики / Т.Ю. Сидорина. – М. : Российский государственный гуманитарный университет, 2005. – 442 с.
2. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Прогресс, 1993. – 416 с.
3. Августин А. О граде Божием. Творения блаженного Августина епископа Иппонийского / А. Августин. – К., 1985. – 122 с.
4. Артахаштра Каутильи : книги 1, 2 / Пер. с санскрита ; введ., коммент., исслед. и прил. А.М. Самозванцева ; РАН, Ин-т востоковедения. – М. : Восточная лит., 2009. – 390 с.
5. Бентам И. Введение в основания нравственности и законодательства / И. Бентам. – М. : Росспэн, 1998. – 415 с.
6. Козельский Я.П. Философические предложения, сочиненные надворным советником / Я.П. Козельский. – М. : ЛКИ, 2009. – 212 с.
7. Конфуций. Лунь Юй / Конфуций ; пер., ст., коммент. А.С. Мартынова. – СПб. : Нева, 2000. – 381 с.
8. Пестель П. Русская правда или Заповедная государственная грамота / П. Пестель. – М., 1993. – 244 с.
9. Платон. Держава / Платон ; пер. з давньогрецької та коментарі Д. Коваль. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
10. Райзберг Б.А. Государственное управление экономическими и социальными процессами : учеб. пособ. / Б.А. Райзберг. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 384 с.
11. Сунь Я. Избранные произведения / Я. Сунь ; отв. ред. и вступ. С.Л. Тихвинского ; 2-е изд., испр. и доп. – М. : Наука, 1985. – 781 с.
12. Глухов В.В. Управление качеством жизни / В.В. Глухов, В.В. Окрепилов. – СПб. : Наука, 2008. – 484 с.
13. Милль Дж.С. Основания политической экономии / Дж.С. Милль ; пер. и прим. Н.Г. Чернышевского. – СПб. : Тип. М.М. Стасюлевича, 1909. – 664 с.
14. Аристотель. Политика / Аристотель ; пер. с греч., предисл. и послеслов. С.А. Жебелева ; 2-е изд. – М. : Академический проект, 2015. – 317 с.